

Garjeva ali lišajeva živina se mora od glave do nog čisto spirati in ribati vsaki dan, de se vse garje in lišaji odpravijo.

S čim se pa spira in umiva? Napravi si nar poprej močniga luga in dergni živino po celim životu, kjer koli kaj lišajeviga vidiš, — ko si jo s tem dobro zmil, jo dergni s černo žajfo, in pusti, de se žajfnica na nji posuši.

Popoldne jo s čisto vodo dobro spéri. Drugi dan delaj spet takó, kakor prvi dan — in, če niso lišaji prav zastarani, jih boš odpravil večidel v enim tednu, če boš vsaki dan pridno ravnal, kakor smo rekli. Kopaj jo v vodi tudi večkrat.

Znamnje, de lišaji zginejo, je: če poprej bela lišajeva koža černkasta postane in se nič več ne luši.

Ako bi jih s samim močnim lugam in s černo žajfo ne odpravil, skuhaj tobaka (tistiga, ki je zvezek (pakeljc) po krajcarji) in to tobakovo vodo zmešaj z lugam in žajfo, in živino umivaj.

Ker so pa garje ali lešaji nalezljiva bolezin, ktera se dostikrat po živini cele vasi, cele soseske, in clo cele dežele razširi, je postava dana, de se ta bolezin ne sme skrivati, ampak županu ali ces. gospóski na znanje dati, de se potem ozdravljanje po postavah zgodi in garjeva živina z drugo zdravo v nobeno dotíko ne pride.

### ***Nekaj od očitnih sodb po novih vstavnih postavah.***

Očitno in besedno ravnanje, ktero je zdej pri sodbah vpeljeno, je prav lepa naprava, pri kateri se hitro brez vse dolgočasne pisarije, in v pričo ljudi, ki hočejo pravdo poslušati, sodba sklene. Le en glas je tudi od vsih strani, de ta kratka sodniška naprava ljudem prav dopade.

Tistim scer, ki bojo po ti sodbi kazni (štrafingi) zapadli, tudi ta sodba, se vé de, ne bo dopadla; taki bojo vselej godernjali, zabavljali in se ustili „de ni pravice“. To je stara reč; takó stara, kakor svet. Kdor je obsojen, če lih dobro vé, de popolnoma po pravici, bo vunder le godernjal in zabavljaj, de ni pravice na svétu. Nar večí hudodelec dostikrat do čistiga tají svojo pregreho in se nedolžniga dela.

De bi tedaj obsojeni, njih pomagaci, njih prijatli in njih žlahta ne zabavljali kakor zoper vse tako tudi zoper te nove sodbe, tega ni nikdar pričakovati; to nikdar ne bo drugači, dokler bo svet stal.

Pa nekaj družiga moramo opomniti zastran očitniga ravnanja, česar nas je skušnja učila.

Kader se vsedeta tožnik in toženc pred sodnika na klopí, de razložita vsaki svojo reč, se vé de nista prijatla. Nekoliko jeze — to ne more drugač biti — prinese vsak seboj v sodnico.

Če pa sta toženc in tožnik posebno strastniga, serditiga serca, in če sta zraven tega še prav sirova, zarobljena človeka, se začneta v pričo sodnika in vsih pričujočih z nar geršimi perimki zmerjati, in eden nad družiga se tako hudo repenčiti, de malo manjka, de eden nad družiga ne planeta in se biti ne začneta. Če se lih bitva ne zgodi v sodnici, se vunder na takim svetim mestu, koder krucifiks na mizi stoji in se pravica sodi, nikakor ne spodobi tako gerdo nesramno obnašanje; — česar se pa je še bolj bati, je, de če taka tako serdita in zlo razkačena človeka sodnico zapustita, zna domú gredé eden nad družiga planiti in se pretepati začeti, posebno če je ta ali uni še enmalo vinjen.

Perva potreba tedaj bi bila, de bi vselej, preden se pravda začne, se tožnik in toženec resno opomnila, de ima vsak svojo pritožbo mirno in spodobno povedati

in na vprašanje spodobno odgovore dati, vse gerdo in nesramno zmirjanje in prepiranje med sabo pa naj se oistro prepove, ker to je zoper čast sodnice in postave. Berž ko bi kak zarobljenc nespodobno razsajati začel, naj se mu z ojstrostjo beseda ustavi in nikakor ne pripusti, de bi reči kvasil, ki ne segajo v pravdo. Le tako bo mirno ravnanje mogoče. —

Če lih, kakor smo gori rekli, obsojeni nikdar ne bo hotel obstati, de je sodba pravična, je na dalje vunder zavolj njega in zavoljo pričujočih potreba, de se povsod v vprašanjih in v predsodkih odgovorov tožnika, toženca in prič do jedra seže, in de se posebno podlage, na ktere se postavna razsodba (urtel) opira, obsojenimu prav razložno in jasno povedó. Omikan človek kmalo vse zapopade, od neomikaniga pa se to ne da tirjati; njemu se mora tedej vse razložno dopovedati, de zapopade in dostikrat nepotrebne pritožbe ne začneta.

H temu je pa treba, de sodnik tisti jezik, v kterim je sodba, gladko govori, de se mu beseda nikakor ne upira. Če pa pravimo, de je potreba de sodnik jezik gladko govori, ne terjamo, de bi mogel, postavivimo, sodnik v slovenskim jeziku, slovenski jezik tako čisto govoriti, kakor ga pišemo. Tako terjanje bi bilo sedaj, ko so vradniki še le začeli v slovenskim jeziku delati, gotovo nespametno, — kaj taciga zamore le kak prenapet „purist“ terjati.

Vsak začetek je težak. Naj se tedaj vradniki nikar tega ne bojé, če mešajo o začetku tudi ptuje besede, posebno nemčice (germanizme) vmes; noben pameten človek jim ne bo tega o začetku zameril, marveč je po naših mislih še clo treba, de se nektare čeravno ne čiste slovenske besede v vradnicah rabijo, ki so pa prostimu ljudstvu še zdaj bolj znane. Med tem bojo, prebiraje deržavni in deželni zakonik in pa slovenske časopise, se vradniki kmalo navadili čiste slovenšine, ako imajo le pravo ljubezin do vstavniga ravnanja in do slovenskiga naroda med kterim živijo. Tolmači pa nikakor ne smejo k očitni pravdi.

Takó bojo vradniki ob kratkim sami postali učenički čistiga slovenskiga jezika v slovenskih vradnicah (kancilijah), in po pridigah v cerkvi, po poduku v šoli, po ravnanju v vradnicah in po bukvah in časopisih se bo od dné do dné bolj omikal naš domači jezik, takó lep pa toliko lét zametovan in zane-marjen — zdaj pa v svoje pravice postavljen.

### ***Kjer ni ljulike, lepo žito raste.***

Ta pregovor mora vsakteri kmetovavec iz lastne skušnje poterediti; zato pleve svoje polje, de odpravi hudiga sovražnika. Pa kakor med žito, tako tudi med ljudi zaleze ljuliki enako strupeni človeški zaveržek, kteri še veliko hitrejši svojo okoljšino ostrupeni, in dobre prirojene lastnosti bližnjiga zatara, kakor ljulika pšenico. Nar gotovši izgledi takiga ostrupnjenja se kažejo pri prerajtovanju odkupa zemljiš nekdanjih gospóskinih davkov. Kamor glas hudobnih zraven pa zarobljenih podpihovavcov ni segel, se kmetje pametno in postavno brez vsiga opiranja sponašajo, in gospodam, ki vse le k njih dobrimu obračajo, z lepim zadržanjem na proti grejo, ter se voljno v postavne zaveze podajo, kterih nihče odverniti ne more.

Posebno lepiga zadržanja pri tem opraviu so bili Kamenčani in Tuhinci, tudi so se pametno obnašali prebivavci Moravske dolíne. Nasproti so pa sosedje iz Černe, Tuine, Podgire, Šmarce in Volčjigapotoka očitno pokazali, de so od neke hude, močno strupene ljulike razkačeni, ktera se je med-nje vrnila. Med tem, ki so uni svoje dolžnosti lepo v pretehtanje dali, so se ti ustavljali k prerajtanju priti. Za

to so pa rajtinge unih po njih zadovolji stekle, nasproti je tem marsikaj nevšečnega naklonjeno, vse za to, ker niso k prerajtanju prišli. Nepokorneži! to je sad vaše nepokornosti, kteriga ste si sami po svetu strupene ljulike naklonili.

Opomniti še moram, de posebna čast in hvala gre tudi prebivavcam Ljubljanske okolice zavoljo njih lepiga zaderžanja pri prerajtanju odškodovanja.

Dr. Orel.

### „Srenja“ ali „županija“.

V vsih sostavkih in v vsih natisih, kar smo jih do zdaj vidili, beremo „die Gemeinde“ s „srenjo“ prestavljeno. — Srenja je sama na sebi dobra slovenska beseda, in bi se je tudi radi poprijeli, ako bi bila na Kranjskim količkanj bolj znana; pa smo gotovi, de ne na celim Dolenskim ne na Notranjskim je nihče ne pozná, in povsod mora ne samo kmet, ampak tudi drugi, ki si dozdevajo v slovenšini kaj več vediti, morajo popraševati, kaj ta beseda poméni.

Od neke vradnije je bila županam neka napoved zastran srenjskih reči v sicer dobro umevnim dopisu razposlana, pa naspored so v vradnico dohajali popraševati, kaj je to srenja, in kaj se hoče od njih imeti? In kdo ne vé, kako je to silno težavno in za občinsko reč malo pospésno, kadar si postavljeni spolnovavci ukazov še le glave lomiti morajo, kaj de se jim ukazuje? Od Gorenskiga ne bom govoril, ali je tam povsod znana ali ne; pa se mi skoraj zdi, de so jo tudi tam dozdej po malim rabili, in še to v posebnim poménu.

Slišal sim praviti, tudi tam imajo soseske, kakor povsod; le navada je, de se té soseske v srenje shajajo. Župan sosedo v srenjo pokliče, in v srenji to in to sklenejo. \*) Po tem takim bi znala bitisrenja — Gemeindeversammlung — Gemeinderath —, pa ne Gemeinde selbst. Beseda „srenja“ — „srednja“ — sama spričuje, de nekaj odbraniga sredniga — pa nič obširniga ne poméni.

Pa bodi si to kakor koli hoče, srenje nam za „Gemeinde“ prav ni treba, zato ker imamo namesto nje staro, krasno, povsod znano in spoštovano slovensko besedo „županijo“. Županija pomeni ravno to, kar imajo zdaj biti soseske, pa ne srenja zavolj zgoraj povedaniga vzroka; soseska tudi ne, ker se utegne več sosesk v eno županijo skleniti, kakor se jih je na priliko v Ipavski županiji čvetero dozdajnih sosesk ali komunov res sklenilo. Saj družih županov tako več nimamo. Zadnji pravi župani pri nas so bili grajšinski, dokler so imele grajšine svoje stare pravice pred francozko vojsko, in dokler je županova beseda v soseskinih rečéh vse veljala. Kar so potlej župani samo grajski hlapci postali, niso več županskiga iména vredno nosili. \*\*)

\*) Ker imamo v naši kovaški in živinozdravilski šoli več učencov iz mnogih krajev Gorenskiga, smo se pomenili z njimi zavolj besede »srenja« in smo zvedili, de je le na višjim Gorenskimi okoli Radoljce, Bleda i. t. d. znana, pa zares le v tem poménu, kakor častiti gosp. dopisnik pravi. Tudi po naših mislih je beseda »županija« za več zedinjenih sosesk nar boljši slovenska beseda, takó tudi župan in podžupan.

\*\*) Če stare zgodovinske bukke naših očakov beremo, se bomo prepričali, kako imeniten je bil župan. Pisavec zgodovinskih bukev g. Konstantin piše, de nekdanji Slovani zo clo svoje vladarje župane imenovali. Kakor so sedaj dežele v kantone (Bezirke) razdeljene, takó so bile nekdanj v županije, in predstojnike kantonov so imenovali naši očaki župane. Zdej, ko so soseske dobile po novi vstavni vladi zraven veči oblasti tudi pravico domačiga jezika nazaj, se spodobi, de se ptujih besed znebimo in se poprimemo spet dobrih starih domačih, in de častitljivi besedi »župan« spet tisto čast nazaj damo, ktero je po »grajskih hlapcih« zgubila. Vred.

Zdajni župan je zopet pravi župan v svoji županiji, zakaj opravilo in veljavo bo imel, kakor župani nekdanjih časov. Njegovi pridružniki naj se imenujejo ali županijski svetovavci ali pa podžupani. Zadnje se mi bolj prav zdi.

Ako si po tim takim po deželi županije napravimo, si bomo še v eni drugi reči vstregli. Kdo ne vé kakó se lovimo in išemo, kakó bi se „Bezirkshauptmannschaft“ in „Bezirkshauptmann“ reklo? In kaj je bolj duhu slovenskiga naroda primerjeniga kakor „nadžupanija“ in „nadžupan!“ Saj družiga niso, in tudi za drugo niso nadžupanije postavljene, kakor de med se razdeljene županije pregledujejo, jih vodijo in s kronovinskim vladarstvom v združeno edinost vežejo.

Graberski.

### Dopisi.

Iz Kamnika. 15. dan pretekliga mesca je bila pod vodstvom kantonskiga poglavarja žl. gospoda Paviča, pristojno kakor ima biti, volitev 12 odbornikov in 6 namestnikov za Kamniško mesto in za Kosiše, ki je s tem sklenjeno. Za odbornike so bili izvoljeni: g. Janez Kühnel, mestni kupec; g. Anton Hafner, posestnik; g. Janez Benkovič, zemljak; g. Gašper Hostnik, zemljak; g. Franc Ahčin, zemljak; g. Janez Majer, hišar; g. Juri Golenver, zemljak; g. Alojz Humer, posestnik; g. Janez Debevc, posestnik; g. Florjan Konšek c. k. kantonski sodnik; g. Edward vitez Andrioli, grajšak; g. dr. Anton Potočnik c. k. kantonski zdravilski dohtar. Drugi dan so se zbrali izvoljeni odborniki k volitvi srenjskiga predstojništva. Pred to volitvijo jim je kantonski g. poglavar lepo razložil važnost in imenitnost, pa tudi dolžnosti srenjskiga predstojnika in njegovih svetnikov.

Po zaslišanim govoru so odborniki enoglasno izvolili za srenjskiga predstojnika g. Antona Hafnerja; za srenjska svetnika sta pa bila izvoljena g. Janez Kühnel in g. Janez Benkovič. 17. maliga serpana je bila sveta maša z vso slavnostjo; narodska straža je nje poglavitne dela z strelam pozdravljala in delječ okoli naznanjevala. Po sveti maši ob 9. uri je g. tehant Vojška zbranimu predstojništvu prisego prebiral, kar je vse pričujoče z svetimi občutki napolnilo in jim globoko v serca seglo.

Po dokončanih teh svetih opravilih je kantonski poglavar žl. g. Pavič najpred mestniga ali srenjskiga g. predstojnika pozdravil in mu srečo k izvolitvi vošil ter pristavil. „Težke dolžnosti ste prevzeli; pa enoglasna izvolitev vsih, ki na Vas toliko zaupanja stavijo, Vam mora serčnost dajati, in Vas pri težavnih opravilih podperati.“ Mestni g. predstojnik se mu hoče za ta pozdrav zahvaliti, pa inako se mu je storilo, kakor tudi vsim pričujočim. Tu se je lepo spolnilo, kar je nekdanj rimski pevec Ovid pél rekoč:

„Interdum lacrymæ pondera vocis habent.“

To se hoče reči, de včasih solze tako tehtno in živo govoré kakor besede. Tukaj pa obljubim, de so solze še več pomenile, kakor bi bile besede mogle izreči. Tudi narodski straži in vsim pričujočim je kantonski g. poglavar predstavil srenjskiga predstojnika in srenjska svetnika.

Po vsim tem je bil obed per kantonskim g. poglavarji. Pri tem obedu je bilo srenjsko predstojništvo in več boljarjev pričujočih, in pili so zdravice s „živio“ spremljevanje najpred na zdravje in srečo svitliga Cesarja Franciška Jožefa, potlej visociga deželskiga g. namestnika grofa Chorinskiga in cele Kamniške srenje. Strel z možnarji je med tem iz maliga Grada delječ okoli veselje oznanjeval. — ž —

Iz Dunaja 25. julija. 22. dan t. m. smo imeli na Dunaji stanujoči Slovani spet vesel večer. V izbani